

Sabima kartleggingsnotat [15-2019]

Kartlegging av smågnagere og spissmus i Nord-Norge 2019

Av Georg Bangjord og Jan Ubuch

Bein fra ei reirmatte fra uglekasse etter vasking.

SAMMENDRAG

Feltarbeidet ble gjennomført som planlagt med besøk av alle perleuglekassene i prosjektet i løpet av perioden 17.- 26. september 2019. Dette utgjør til sammen 117 kasser fordelt på 77 i Finnmark og 40 i Nordland. I tillegg ble en rekke eksterne kasser besøkt, samt at andre som driver med uglekasser har sjekke flere titals kasser i de tre nordligste fylkene. Det har medført et supplerende materiale fra flere hekkinger i eksterne kasser. Det samlede antall kasser som ligger til grunn for det innsamlede materiale, ligger på i overkant av 220 kasser. Det resulterte i et materiale fra 29 hekkinger av perleugle, henholdsvis 14 i Finnmark og 15 hekkinger i Nordland (jf. tabell 1). Videre foreligger data fra en rekke gulpeboller funnet i perleuglekasser uten hekking primært i Nordland. Dette materialet bidrar også med noe data på forekomst av småpattedyr. I tillegg har prosjektet fått tilgang på materiale fra fire kasser med vellykka hekkinger hos perleugle og en haukugle fra Troms.

De innsamla prøvene (beinmaterialet) er ferdig analysert og det samlede materiale er på 2216 individ av småpattedyr fordelt på 11 arter, hvor gråsidemus klart dominerer med i 37 % av individene. Funnene er fordelt på til sammen 42 lokaliteter i Troms-Finnmark og Nordland. Alle funn fra Nordland og Finnmark, med unntak av tre prøver fra Alta, er lagt inn i artsobservasjoner.no under prosjektfanen «Karleggingsmidler SABIMA», og er således synlig der. I tillegg foreligger seks prøver fra Troms som i utgangspunktet ikke inngår i dette prosjektet, men som er ferdig analysert og vil bli lagt i artsobservasjoner på et senere tidspunkt.

Prosjektet har resultert i økt kunnskap om forekomst og utbredelse av småpattedyr i Nord-Norge. Årets materiale (2216 småpattedyr) inneholder flere interessante funn av sjeldne/fåtallige arter for denne landsdelen.

I tillegg til eget innsamlet materiale, så bidro til sammen elleve personer med materiale fra sine uglekasser. Disse er gjengitt under takksigelser.

Prosjektet har ambisjoner om å fortsette arbeidet i to nye sesonger, i håp om å framskaffe data fra flere lokaliteter, og verdier som gir et bedre bilde på variasjon og forekomst mellom gode og dårlige smågagerår. Fokuset har primært vært knyttet til å se på forekomst og fordeling av småpattedyr i fire geografiske adskilte furuskogskledde områder i Finnmark, samt en sør-nordgradien gjennom Nordland. Det er et håp om at denne undersøkelsen vil medføre funn av flere leveområder for lapp- og knøttspissmus, samt å se nærmere på hvor sørgrensen for rødmus går.

Emneord: Smågnagere, spissmus, Nordland, Troms, Finnmark

STATUS FOR PROSJEKTET

Bakgrunn

Gjennom analyser av reirsubstrat i etterkant av vellykkede perleuglehekkinger, er det vanligvis et betydelige antall beinrester av spissmus og smånagere i reirsubstratet. Ved en gjennomgang av beinmateriale etter en hekking, er det ofte mellom 60 og 240 individ av småpattedyr. Disse stammer i hovedsak fra nærliggende områder omkring kassa fra en perioden på drøye fire uker. Dette materialet gir et unikt bilde på forekomst og sammensetning av småpattedyr for lokaliteten. Dette er motivasjonen bak prosjektet som har stått for oppføring av 117 uglekasser, i håp om at de skal bli tatt i bruk av ugler som etterlater beinrester i løpet av hekkeperioden. Det er også knyttet kontakt mot andre som har uglekasser i Nord-Norge, og som bidrar med materiale fra kasser hvor perleugla har hekket.

Prosjektet har bestått i å bygge og oppføre uglekasser, samt drifte dem hver høst i en årrekke. Etter innsamlingen av reirmattene etter endt hekking, blir innholdet møysommelig vasket før beinmaterialet tørkes og sorteres. Deretter skal beinprøvene artsbestemmes. Den samla tidsbruken er således betydelig. Belønningen kommer hver gang en perleugle gjennomfører hekking og etterlater seg mengder av beinrester av primært smånagere og spissmus.

Prosjektet startet med oppføring av tyve perleuglekasser i Pasvikdalen i mai 2015. Etter den tid er antall kasser økt, samt nye kassefelt etablert i Porsanger og området omkring Karasjok. I Alta drives et eget uglekasseprosjekt. Driverne der bidrar med materiale til dette prosjektet. I 2017 ble også ei kasserekke gjennom hele Nordland oppført. Fra år 2017 er omkring 120 kasser røktet hver høst. I tillegg har prosjektet kontakt med andre eiere av uglekasser i hele Nord-Norge. Dette resulterer i et utvidet studieområde og økt bidrag av materiale.

Uten et godt samarbeid med Jan Obuch fra Slovakia som er en av de fremste i Europa på artsbestemmelse av bein, har det ikke vært mulig å drifte et så omfattende prosjekt.

Tilslag og status for perleuglekassene i 2019

Samtlige kasser i prosjektet ble besøkt i perioden 17. til 26. september, samt en god del eksterne kasser. Sjekk av egne uglekasser, og kontakt med eiere av andre uglekasser, resulterte i et samlet materiale fra 42 lokaliteter som til sammen inneholdt 2216 individ av småpattedyr fordelt på 11 arter. Således et gledelig, og stor materiale fra denne sesongen. Fra disse lokalitetene var det 22 vellykkede hekkinger og syv mislykkede hekkinger. Resterende materiale stammer fra et begrenset antall

gulpeboller fra 18 kasser. Hovedinntrykket var et beskjedent antall hekkinger i Finnmark, men til gjengjeld i all hovedsak vellykkede hekkinger. I Nordland var tilholdet av perleugle i kassene langt mer betydelig i tidlig hekkefase, men forekomsten av smågnagere kolapset i stor grad over store deler av fylket denne våren. Dette resulterte i mange mislykkede hekkinger og avbrudd før egglegging. Av i overkant av 60 kasser i Nordland var det ni vellykka hekkinger, seks mislykka hekkinger, og 11 kasser med tilhold av perleugle (gulpeboller) uten sportegn fra hekkforsøk.

Tabell 1. Resultater fra kassene i Finnmark i 2019.

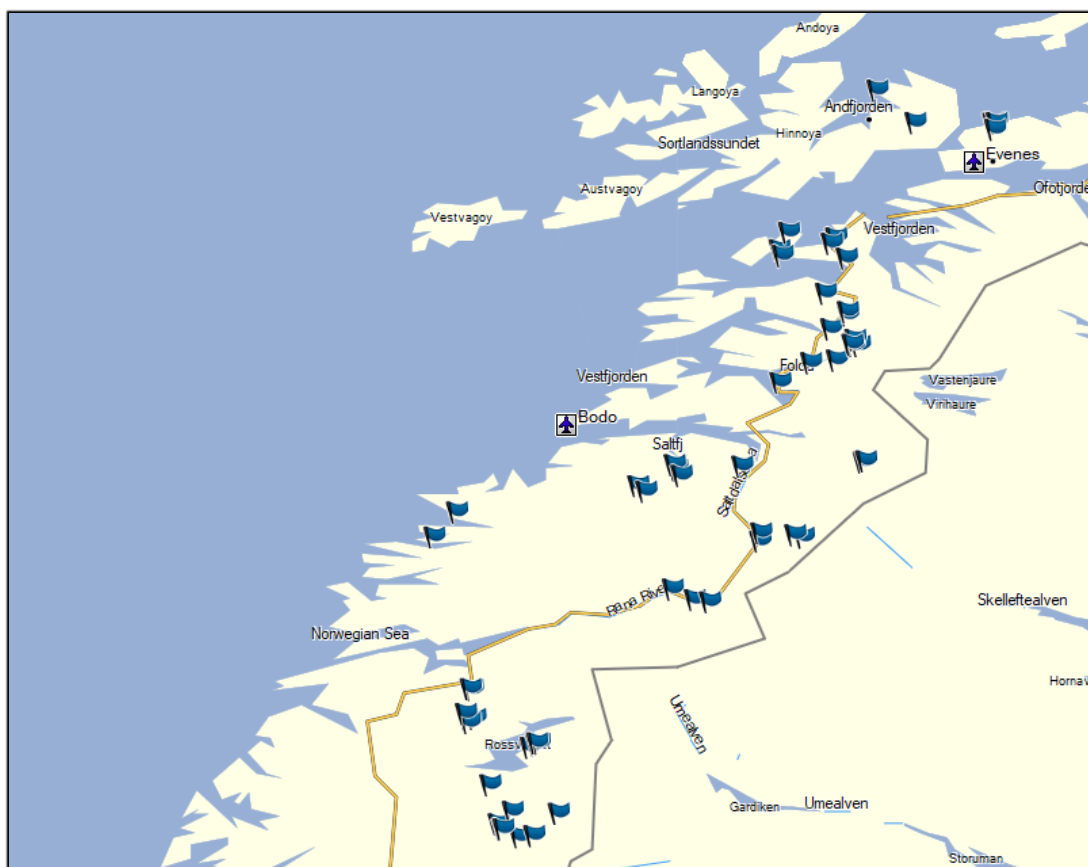
	Alta *	Porsanger	Karasjok Anarjoka Tanadalen	Neiden	Pasvik	SUM
Antall kasser	42	21	28	2	26	119
Vellykka hekkinger av perleugle	5	2	4		2	13
Mislykka hekkinger av perleugle	?	0	1		0	1
Tilhold av perleugle uten hekking	?	0	1		0	1
Reir av kjøttmeis	?	1	3	1	3	8
Reir av rødstjert	?	2	6		2	10
Kvinand	?	1				1
Sportegn av mår	?	2				2
Bol av ekorn	?	9	9		7	25
Ingen sportegn	?	4	4	1	12	21

*= eksterne kasser

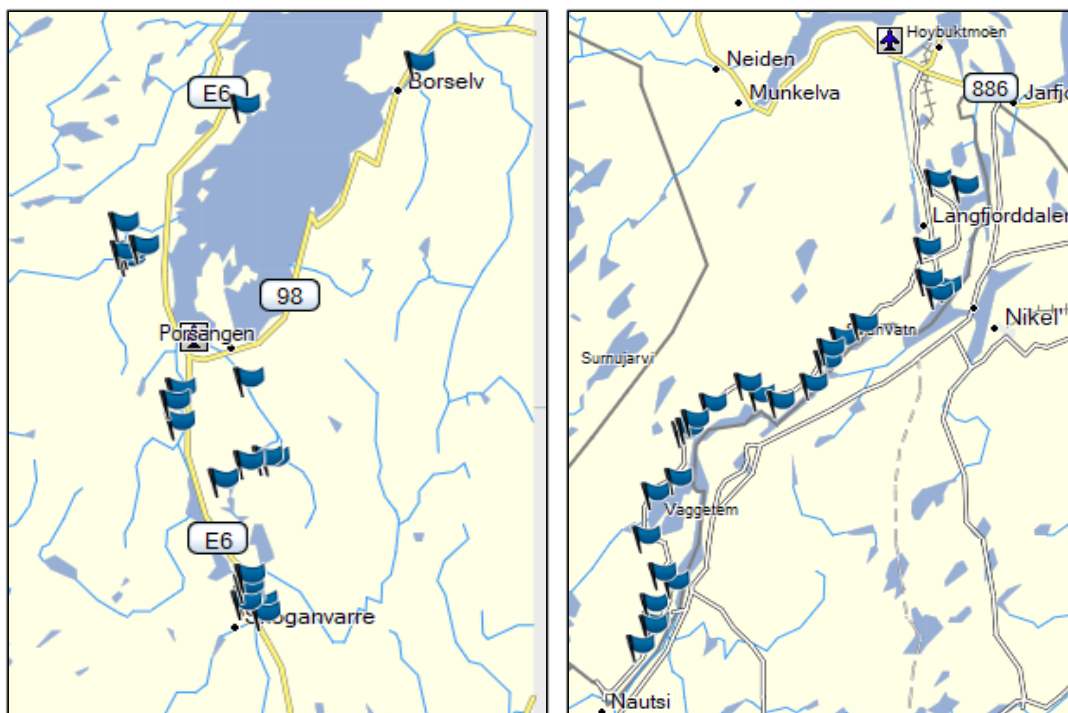
I området for gamle Finnmark fylke, er det tydelig en mer stabil forekomst av perleugle i Alta, enn resten av denne delen av fylket. Dette året var forekomsten av hekkende perleugle svært beskjedent i Porsanger og Pasvik, mens en noe større andel av kassene hadde hekkende perleugle i Karasjokområde.

Forekomst av hekkende perleugle de siste tre åra

Det var bunnår for smågnagere i 2017 som resulterte i ingen hekking av perleugle i kassene i Finnmark. Det lå en foreventing om et godt tilslag av hekkende perleugleugler i kassene i 2018, siden det var signaler om en viss økning i smågnagersituasjonen denne vårvinteren. Det slo ikke til, og det resulterte i kun fem hekkinger (alle i Alta). I Nordland ble det oppført 30 kasser høsten 2017. I disse ble det tre hekkinger av perleugle i 2018, hvorav to vellykkede. I tillegg er det innhentet kassesubstrat etter vellykka hekking i to kasser utover prosjektet i Nordland samme år. I løpet av høsten 2018 ble det registrert en betydelig oppgang i smågnagerbestanden, og det var derfor forventninger om et bra «ugleår» i 2019. Årets resultater ga et begrenset antall vellykkede hekkinger, og alt tyder på at enkelte områder i Finnmark hadde et godt smågnagerår. I Nordland var det i stor grad kolaps i smågnagerbestandene over store områder denne vårvinteren, men med noen lommer med middels god smågnarebestand utover våren, resulterte i et beskjedent antall vellykkede hekkinger.

Figur 1. Perleuglekasser som ble sjekket i Nordland i september 2019. Gul strek gjengir riksvei E6.

Figur 2. og 3. Kart over perleuglekasser som ble besøkt i september 2019 i Porsanger og Pasvikdalen.

Figur 4. Kart over perleuglekasser i Tana, Karasjokdalen og Anarjoka.

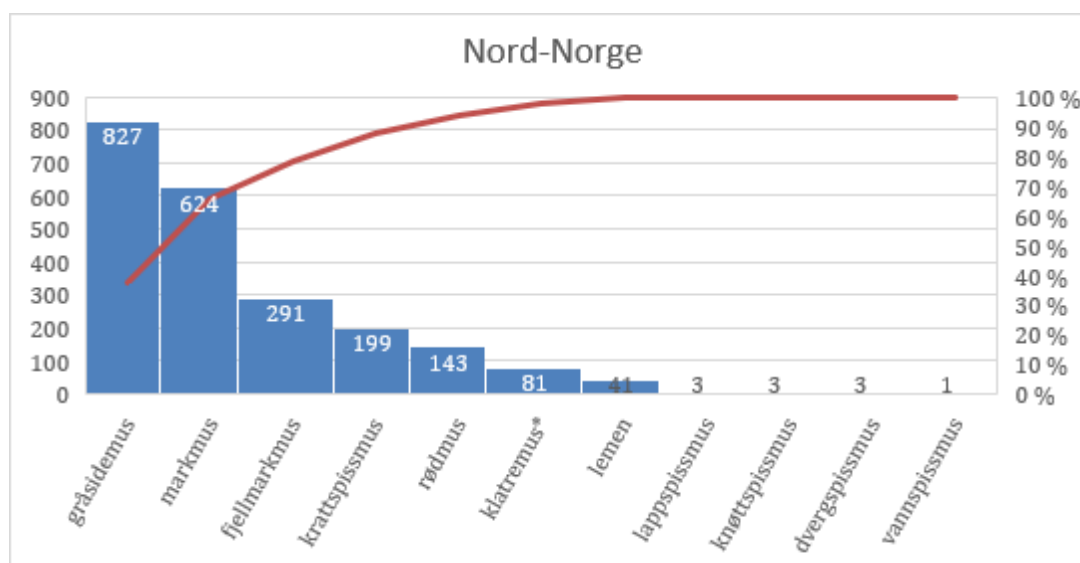
Resultater 2019

Det samla materiale på diett hos perleugle stammer fra 42 lokaliteter. Det resulterte i 2216 individ av småpattedyr fordelt på 11 arter (jf. tab. 2). Funnene av knøttspissmus, vil bli sendt til Jeroen van der Kooij for vurdering og godkjenning.

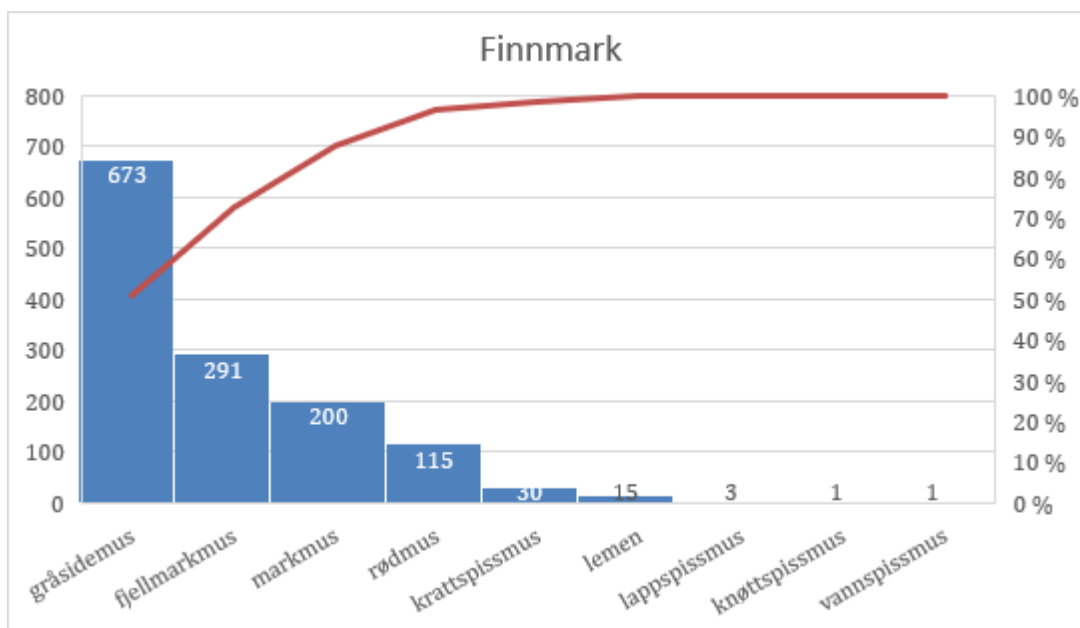
Tabell 2. Fordeling av registrerte småpattedyr i Nord-Norge i 2019

Art	Finnmark	Troms	Nordland	SUM	Prosentandel
krattspissmus	30	6	163	199	9,0
lappspissmus	3			3	0,1
knøttspissmus	1		2	3	0,1
dvergspissmus	0	1	2	3	0,1
vannspissmus	1			1	0,05
lemen	15	25	1	41	1,9
rødmus	115	28		143	6,5
klatremus*	0	0	81	81	3,7
gråsidemus	673	65	89	827	37,3
markmus	200	166	258	624	28,2
fjellmarkmus	291		0	291	13,1
SUM	1329	291	596	2216	100,0

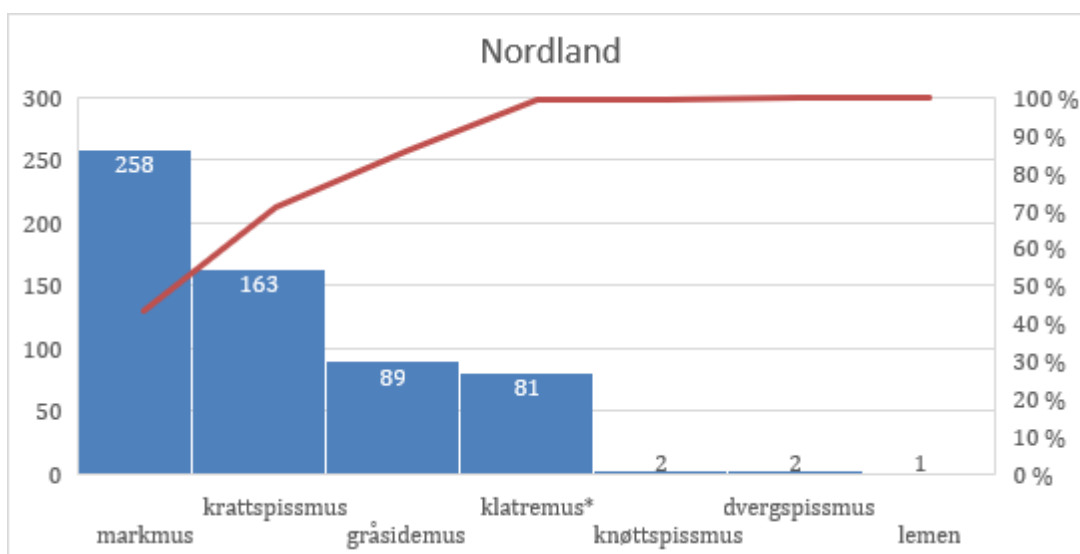
**klatremus*: denne arten ble registrert i Nordland, men en kan ikke utelukke at rødmus og eller hybrider mellom *klatremus* x *rødmus* kan inngå i materialet fra de nordligste lokaliteten i fylket. I Nordland er byttedyr som stammer fra en misslykket hekking i 2018 innlemmet, og den utgjør *klatremus* 6 og *markmus* 9.

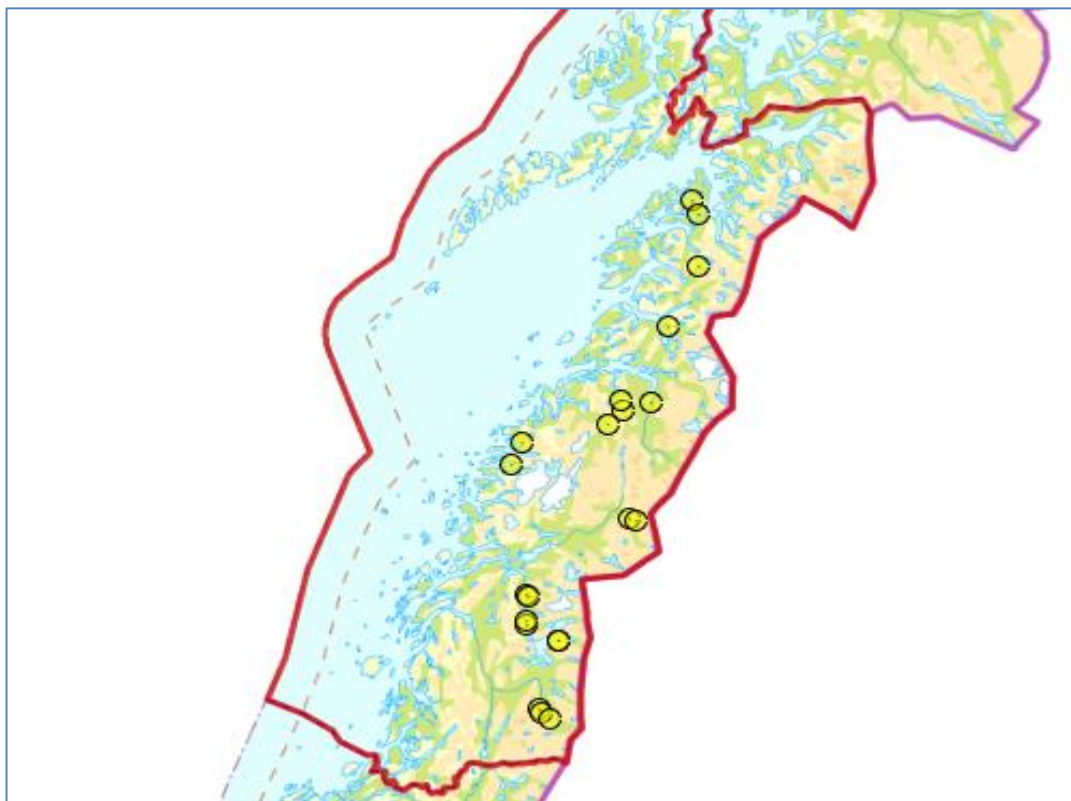
Figur 5. Fordeling av det samla materiale fra Nord-Norge sesongen 2019.

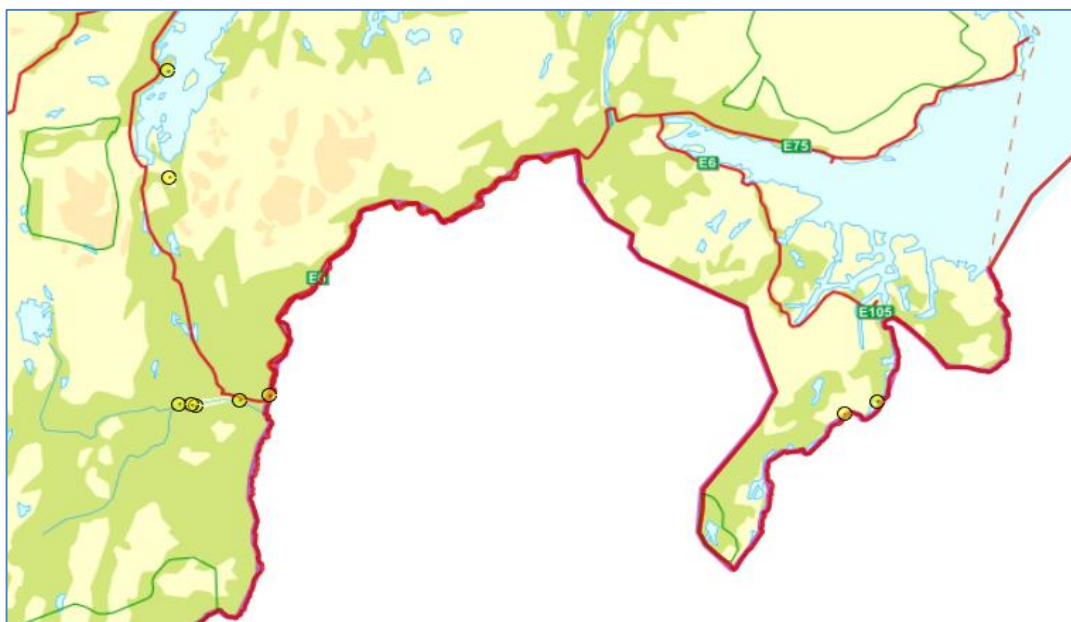
Figur 6. Fordeling av det samla materiale fra Finnmark sesongen 2019.

Figur 7. Fordeling av det samla materiale fra Nordland sesongen 2019.

Figur 8. Gule prikker gjengir lokaliteter i Nordland, hvor det er registrert småpattedyr denne sesongen.

Figur 9. Gule prikker gjengir lokaliteter i Finnmark, hvor det er registrert småpattedyr denne sesongen. Data i dette notatet inneholder også tre prøver fra Alta som ikke inngår i denne figuren.

Takksigelser

Det rettes en takk til SABIMA som har gitt støtte til prosjektet ved å dekke reiseutgiftene. En stor takk til Ken Gøran Uglebakken, Yngve Hansen, Martin Eggen, Johan Åge Asphjell, Ståle Renåmo, Torfinn Renåmo, Magnar Fagerli, Sverre Birkelund, Stein Ove Johannesen, Paul Eric Aspholm og Svein Ingebrigtsen for verdifult bidrag med tilgang på reirsubstrat fra kasser med vellykkede hekkinger av perleugle fra en rekke steder i Nord-Norge. Videre takk til Venke Ivarrud som deltok under feltarbeidet i september med sjekk av kasser.